

ראש השנה- מילים יוצרות מציאות

ג- 1

רציונל:

בערב ראש השנה נוהגים לברך זה את זה בברכת "שנה טובה" ו"חתימה טובה". הנוסח האשכנזי לברכה זו הוא: "לְשָׁנָה טוֹבָה תִּכְתְּבוּ וְתִחַתְּמוּ". הנוסח של עדות המזרח לברכה זו הוא: "תִּכְתְּבוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים". נוסח התימנים הוא: "וְתִכְתְּבוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים וּבְסֵפֶר הַדְּבָרִים".

מנהג זה חוצה עדות ומגזרים. בלב כל אדם פועמת תקוה לשנה חדשה וברוכה, אמונה שביכולתו לבקש, לאחל, לייחל ולזכות להתברך. כל אדם נושא עיניו לשמים בתקופה זו, גם אם אינו מגדיר עצמו כאדם מאמין, מרגיש שמעשיו נרשמים ומייחל לעשות טוב ולזכות לטוב.

כפי הבא לידי ביטוי בשירה של רחל שפירא המושר ע"י חוה אלברשטיין:

"השמיים משתנים לעיני החקלאים.

השכנים מתכוננים לימים הנוראים.

מישהו חושב עליך ורושם את מעשיך.

בוא הביתה במהרה עם הרוח הקרירה"

גם בשירו של אברהם חלפי, המושר ע"י אריק איינשטיין "רמזי אלול" באה לידי ביטוי תחושה זו של שינוי, בקשות, תחנונים הרווחת בקרב כל יהודי שנשמה חיה בקרבו:

"סתיו יהודי בארץ אבותי שולח בי רמזי אלול.

כבר משתגעות בי קצת הציפורים הקטנטנות

שורקות העצב של יום הכיפורים.

אז יתקע בשופרות לפתוח שערי שמיים.

ופנים יהודיות מן הגולה באפרפר נוגה

ירחפו לפני כסא אדון עולם.

ובקשות ותחנונים וניצוצות הרבה בעומק עיניהן".

ראש השנה מפנה את תשומת לבנו לכוח הטמון במילים שאנו מוציאים מפינו. איחולי שנה טובה בין איש לרעהו באים מכח האמונה שביכולתנו להשפיע על המציאות. מילות ברכה שאדם מברך את רעהו -מילים טובות וחיוביות, יוצרות מציאות חיובית, וכן להפך. מילים – הן על שפתינו בכל רגע ביום. יש בכוחן לבנות ולהרוס, לרומם ולהשפיל. האם אנו יודעים להשתמש בשפה באופן נכון? האם אנו מודעים לכוחן של מילים להשפיע על המציאות שלנו? עד כמה אנו חושבים על המילים שאנו מוציאים מפינו? האם אנחנו מדייקים בהן?

באמצעות משחק מסלול המשלב שימוש באמצעים דיגיטליים, אנו מזמינים את התלמידים לתת ביטוי לדעותיהם, רצונותיהם ושאפוניהם לשנה הקרבה, ביחס לעצמם ולמרחב שסובב אותם – החברה, הכיתה ובית הספר, להתייחס לראש השנה כזמן של ברכות ואיחולים - ברכות של מילים משפיעות, מקרבות, מחברות ומכבדות את האחר, ולייצר אפשרות למציאות חיובית בשיח החברתי והווירטואלי.

הרב קרליבך לוקח אותנו עוד צעד אחד קדימה, והופך את איחולי השנה החדשה לצעד שיש בו אחריות וערבות הדדית, אנו מאחלים לחבר דברים טובים ואף חשים ממש אחריות על כך שאכן הוא יזכה בכך!

"...בליל ראש השנה, כשמברכים איש את רעהו בשנה טובה, אין עושים זאת משום שנחמד לעשות זאת. לא זה הענין. הענין הוא בכך שכאשר אנו מאחלים זה לזה "לשנה טובה ותחתם" אנו מודיעים ומבטיחים איש לרעהו. מחר ביום הדין, אשמור על חיירך!"

הערה חשובה למדריך/ה

מילים טובות ואיחולי שנה טובה ביכולתן להשפיע בשני מישורים. המישור הארצי, האנושי (הברכה, מאור הפנים, האכפתיות הרגישות לאחר מולידות מציאות נעימה ואחריות ליצירת חברה טובה ונעימה) והמישור הגבוה יותר, בו אנו מאמיני - השפעה מלמעלה וכתובה וחתימה טובה בזכות האיחולים התפילות והרצונות הטובים שבנו.

בבואנו ללמד את התלמידים, עלינו להשאיר את הסוגיה מעט פתוחה ונתונה לפירוש אישי. לא נסתפק במישור הראשון בלבד, מכיון שכל אדם נושא עינו לשמיים וחש איזו השפעה עליונה על מעשיו בזכות דיבוריו הטובים. מאידך, לא נדגיש את המישור השני יתר על המידה אם אזני התלמידים אינן כרויות לשמוע דיבורים מעין אלו. כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. (מסכות יבמות סה)

מטרת הפעילות

1. התלמידים יכירו את הברכות הנאמרות מאיש לרעהו בראש השנה "לשנה טובה תכתבו ותחתמו"
2. התלמידים יכירו את סימני החג והברכות הנאמרות עם אכילתם.
3. התלמידים יכירו את מנהג התפילות בראש השנה
4. התלמידים יבינו שלמילים יש כוח להשפיע ולשנות מציאות, ושמנהגים אלו בראשית השנה מבטאים את הרצון להשפיע טוב ע"י שימוש בהן.
5. התלמידים יפנימו שראש השנה זו הזדמנות לדייק מטרות ורצונות לכל השנה בתחום הדיבור הטוב בכיתה וברשתות החברתיות
6. התלמידים יכתבו ברכה לשנה טובה לאדם קרוב במשפחה או בכיתה

מהלך היחידה

המדריכה תפתח ותאמר: ראש השנה קרב ובא. בחג זה יש מצות ומנהגים מיוחדים העוזרים ללב שלנו להבין ולהיפתח לתוכן המיוחד שבו. המדריכה תשאל את התלמידים - אילו מצות ומנהגים הנכם מכירים?

המדריכה תאסוף את תשובות התלמידים ותכתוב אותן על הלוח: תקיעה בשופר, בגדים חדשים, איחולי שנה טובה, אכילת מאכלים מיוחדים. ..

המדריכה תדגיש את המילה שופר ותציין שזוהי המצוה הכי חשובה בראש השנה, היא זו שמופיעה בתורה, ועל שמה נקרא ראש השנה- יום תרועה: " ובחדש השביעי באחד לחודש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם" (במדבר, כט א). תקיעת השופר היא מעין שעון מעורר, לשים לב למתרחש סביבנו ולדייק את כל הכוונות והרצונות שלנו לקראת השנה שמתחילה. המדריכה תקיף בעיגול את מה שכתבה על הלוח בעקבות דברי התלמידים: איחולי שנה טובה, אכילת מאכלים מיוחדים ותאמר- היום בשיעור נעסוק במנהגים הללו שהזכרתם, מנהגים המלמדים אותנו כמה כח יש למילים היוצאות מפינו.

חלק ב- מה מביא איתו ראש השנה? לומדים משירים

המדריכה תקריא או תשמיע את השירים הבאים. אפשר בקבוצות לימוד או כלל הכתה- לפי גיל ואופי הכתה. נלמד יחד מכל שיר מה ההזדמנויות שיש בשנה חדשה (ניתן להשאיר את השיר האחרון בלבד תלוי בזמן שעומד לרשותנו):

שנים עשר ירחים/ נעמי שמר

באייר הכל צמח
בסיוון הבכיר
בתמוז ואב שמחנו
אחר קציר

בתשרי נתן הדקל
פרי שחום נחמד
בחשוון ירד יורה
ועל גגי רקד

תשרי, חשוון, כסלו, טבת
חלפו, חלפו ביעף
גם שבט, אדר, ניסן, אייר,
סיוון, תמוז ואב

בכסלו נרקיס הופיע
בטבת ברד
ובשבט חמה הפציעה
ליום אחד.

ובבוא אלול אלינו
ריח סתיו עלה
והתחלנו את שירנו
מהתחלה.

באדר עלה ניחוח
מן הפרדסים
בניסן הונפו בכוח
כל החרמשים

המדריכה תשאל את התלמידים מה השיר הזה מלמד אותנו? ומה חדש אם כל שנה חוזרת על עצמה?
המדריכה תאמר לתלמידים- שבשיר מוצגים לנו חודשי השנה בלוח העברי שלפיהם חוגגים את החגים.
והשנה מתחילה בחודש תשרי. כל שנה חוזרת על עצמה אבל הציפיה היא שנתחדש.
המדריכה תעבור אל השיר הבא שמלמד את הצורך בהתחדשות כל שנה ובציפיה שיש לנו כל שנה
מחדש:

בראש השנה/ נעמי שמר

בראש השנה, בראש השנה
ליבנו ענה בתפילה נושנה
שיפה ושונה תהא השנה
אשר מתחילה עכשיו.

בראש השנה, בראש השנה
פרחה שושנה אצלי בגינה
בראש השנה סירה לבנה
עגנה לה בחוף פתאום

בראש השנה, בראש השנה
פרחה מנגינה שאיש לא הכיר
ותוך יממה הזמר המה
מכל חלונות העיר

בראש השנה, בראש השנה
ליבנו ענה בתפילה נושנה
שיפה ושונה תהא השנה
אשר מתחילה לה היום

בראש השנה, בראש השנה
ליבנו ענה בתפילה נושנה
שיפה ושונה תהא השנה
אשר מתחילה בשיר

בראש השנה, בראש השנה
פרחה עננה ברקיע הסתיו
בראש השנה כנר נשמה
נדלק בשדה חצב

המדריכה תאמר כי השיר מראה על ההתחדשות שיש לנו כל שנה מחדש. החצבים פורחים מחדש
ואנחנו רוצים להתחדש. קונים לחג בגדים חדשים ויפים כדי להרגיש שלא נשארנו אותו הדבר משהו
בנו משתנה. את השינוי הזה אנחנו רוצים להכניס גם בהתנהגות שלנו ובדיבור שלנו. אנחנו רוצים להיות
קצת יותר טובים בזה.

בשיר הבא של ליון קיפניס נראה מה אנחנו מאחלים לכולם לקראת השנה החדשה:

שנה טובה/ ליון קיפניס

שנה טובה, שנה טובה!
שנה טובה לדוד גיבור
אשר על המשמרת

שנה הלכה, שנה באה
אני כפי ארימה
שנה טובה לך, אבא,
שנה טובה לך, אמא

שנה טובה, שנה טובה!

שנה טובה לכל עמל

בניר וגם במלט,

שנה טובה ומתוקה

לכל ילדה וילד!

שנה טובה, שנה טובה!

ולכל נוטר, בעיר, בכפר,

ברכת "חזק" נמסרת.

שנה טובה, שנה טובה!

שנה טובה, טייס אמיץ,

רוכב במרום שמיים,

ורוב שלום מלח עברי,

עושה דרכו במים.

המדריכה תשאל את התלמידים: את מי מברכים בשיר ולמה? מה האיחולים שהם היו רוצים להוסיף לשיר? והאם הילדים יודעים מה מאחלים אחד לשני בשנה החדשה?

המדריכה תאמר לתלמידים שאנחנו מברכים אנשים שחשובים לנו. ברכות מראות דברים שהיינו רוצים לשנות ולחדש. אנחנו מאחלים כי למילים יש כח. נהוג לברך אנשים לקראת השנה החדשה בברכה מיוחדת.

כשאומרים לנו משהו משמח או מחמאה אנחנו מיד מרגישים טוב יותר. מילים יכולות להשפיע על מצב הרוח שלנו וגם על ההשיגים שלנו. הרבה פעמים ביהדות נראה שלמילים יש המון משמעות. בגלל זה מברכים ברכות לפני ואחרי אוכל. לכל ברכה יש משמעות.

חלק ג- מילים יוצרות מציאות- במנהגי ראש השנה

איחולי שנה טובה

המדריכה תפתח ותאמר - מנהג ראשון בו נעסוק בשיעור זה, הקשור למילים טובות שביכולתן לצבוע את השנה בצבעים טובים, קורה בערב ראש השנה ובכל התקופה הקודמת לערב זה. המנהג הינו לאחל זה לזה שנה טובה ומתוקה. (כן כן זהו ממש מנהג יהודי עתי!)

נהוג לשלוח אגרת שנה טובה איש לרעהו בימים שלפני החג.

נהוג בערב ראש השנה לברך איש את רעהו בברכה: **"לְשָׁנָה טוֹבָה תִּכְתְּבוּ וְתִחַתְמוּ"**. הנוסח של עדות המזרח לברכה זו הוא: **"תִּכְתְּבוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים"**. נוסח התימנים הוא: **"וְתִכְתְּבוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים וּבְסֵפֶר הַזְכָּרוֹן"**.

המדריכה תסביר- אנו מאמינים שבראש השנה כאילו נפתחים ספרים בשמים ואנו מייחלים להכתב בספר של חיים טובים. אנו חשים שימים אלו יש בהם כדי להשפיע על השנה כולה, כאילו עתיד השנה נכתב בימים אלו. נכתב בשמים, או נכתב ע"י האדם, ע"י החברה. אלו ימים שרצונותינו יוצרים וסוללים את השנה הבא עלינו לטובה. האדם אינו מסתפק בתקוה שבלבו והוא אומר לכל מי שהוא פוגש בדרכו - "לשנה טובה תכתב ותחתם"

נשאל את התלמידים:

-מדוע לדעתכם אנו נוהגים מנהג זה?

-האם יש משמעות למילים אלו שאנו אומרים?

-מה מרגיש אדם שכעת פגש אדם אחר וקיבל ממנו ברכה זו?

-מה מרגיש אדם שבירך את חברו כך?

המדריכה תסכם: פתחנו בתחילת השיעור בכך שלמילים יש כח להשפיע על המציאות, לצבעה בצבעים יפים. בראש השנה אנו משתמשים במילים, בכח הדיבור, על מנת לבטא את רצונותינו. את אהבתנו לחבר, את תקוותנו שבשנה הזאת יהיה לכולנו טוב.

מאכלים וסימנים

בסעודת ראש השנה ישנם מאכלים מיוחדים שנוהגים לאכול בעדות ישראל השונות וכל מאכל מסמל משהו שאנו רוצים שיקרה בשנה הקרובה. נשחק משחק ממוחשב דרכו ניזכר במאכלים המיוחדים ובמה שהם מסמלים:

(משחק ראשון ברצף המשחקים, יש ללחוץ על הסימן של הפאזל בריבוע הראשון של משחק המסלול.

אם המשחק מבקש סיסמא: 0101)

[content/uploads/2020/rosh_hashana/index.html-https://heled.org.il/wp](https://heled.org.il/wp-content/uploads/2020/rosh_hashana/index.html)

המדריכה תשאל את התלמידים:

•האם גם בביתכם אוכלים מאכלים אלו או אחריכם בראש השנה?

•מה מסמלים המאכלים השונים?

•מדוע אנו מברכים ברכה מיוחדת עם כל מאכל? מספיק לאכול ולהנות לא?

המדריכה תסכם ותאמר:

ראש השנה הוא התחלה של שנה חדשה, כולנו מייחלים בליבנו לשנה טובה ומתוקה - "תחל שנה וברכותיה". שוב, אנו לא משאירים רצון זה רק בלב, אלא מעבירים אותו לפסים מעשיים – מדברים ומבקשים את כל מה שאנו רוצים. אנו אוכלים בפינו מאכלים המסמלים את רצונותינו ובקשותינו, ומוציאים מפינו מילים המבטאים רצונות אלו.

תפילות החג

המדריכה תספר לתלמידים שבראש השנה יש תפילות רבות בבית הכנסת - בערב החג מתפללים תפילת ערבית, בבוקר החג תפילת שחרית ותפילת מוסף - בה תוקעים בשופר 100 פעמים! בצהרי החג תפילת מנחה, בה גם קוראים בתורה על לידתו של יצחק אבינו, בערב יומו השני של החג שוב מתפללים תפילת ערבית, בבוקר היום השני שוב שחרית ומוסף (ותקיעות השופר) ובצהריים מנחה ובה קוראים בתורה על עקידת יצחק ועל האיל שעלה במקומו כקורבן (אנו תוקעים בשופר בקרני איל כדי לזכור סיפור חשוב זה).

בתפילות אנו מבקשים שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה. גם מנהג זה, מבטא את חשיבות המילים, והשימוש בהן כדי ליצור מציאות טובה. כל מילה שאדם מוציא מפיו חורטת בליבו רצון להיות טוב, לעשות טוב, ולהשפיע טוב על המציאות.

חלק ד - השנה נשתדל יותר לומר מילים טובות!

המדריכה תשאל:

-למי בכיתה יש פלאפון?

-האם מכשיר זה משמש להעברת מילים טובות? או חלילה מילים פוגעות?

-האם בשנה הקרובה נרצה להשתמש בו במילים טובות, מפרגנות ומשמחות?

המדריכה תאמר - ראש השנה זהו זמן להחלטות טובות ולדיוק המעשים שלנו. כולנו משתמשים במכשיר הסלולאר וברשתות החברתיות כדי להעביר מסרים שונים. האם המילים שנאמר יהיו משמחות, עדינות, צובעות את העולם והחברה בצבעים יפים? או שחלילה המכשיר והרשתות יתנו למילים מכוערות ופוגעות לצבוע את העולם בצבעים שחורים? המדריכה תכוון את התלמידים לקבל החלטה אישית/ כיתתית לגבי שפת הדיבור ברשתות החברתיות בשנה הקרובה.

חלק ה- מיישמים ואומרים מילים טובות!

2 אפשרויות:

אפשרות א:

המדריכה תחלק לכל תלמיד אגרת ומעטפה (ניתן להזמין מזהות אגרות ומעטפות). כל תלמיד יחליט למי ברצונו לכתוב מילים טובות ואיחולים לשנה החדשה. ימלא את האגרת, ישים במעטפה ויביא במהלך היום.

אפשרות ב:

המדריכה תשלח לינק לברכה וירטואלית בה כל אחד יכול לבחור למי לשלוח מילים טובות, לנסח ברכה, להוסיף תמונה, ולשלוח לחבר/קרוב משפחה

___<https://shanatova.clap.co.il/?partner=heled>